

## **PIJAŃSTWO** (181) *sb n*

-ã- (131), -a- (36); -a- *KochOdpr*, *SkarŻyw* (3), *Phil*, *KochCz*, *VotSzl*, *CzahTr* (2), *SzarzRyt*; -ã- :  
-a- *GroicPorz* (4:1), *BibRadz* (1:1), *BielKron* (1:1), *Mącz* (17:3), *RejPosWstaw* (10:1), *CzechRozm*  
(2:1), *ModrzBaz* (4:6), *GórnRozm* (2:2), *KochPij* (3:8), *WujNT* (4:1), *SkarKaz* (1:1); o *jasne*.

*sg N* pijąństwo (53).  $\diamond$  *G* pijąństwa (56).  $\diamond$  *D* pijąństwu (8).  $\diamond$  *A* pijąństwo (25).  $\diamond$  *I* pijąństwem  
(18); -ém (2), -(e)m (16).  $\diamond$  *L* pijąństwie (9).  $\diamond$  *V* pijąństwo (2).  $\diamond$  *pl N* pijąństwa (3).  $\diamond$  *A* pijąństwa  
(3).  $\diamond$  *L* pijąństwach (4); -äch (3) *BibRadz*, *WujNT* (2), -ach (1) *RejPosWstaw*.

*Sł stp*, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Skłonność do nadużywania napojów alkoholowych; pijatyka; ebrietas Mącz, Modrz, Vulg, PolAnt; vinolentia Mącz, Vulg, Cn; potatio Mącz, Calep, temulentia Mącz, Cn; crapulae, perpotatio, poculum, vinum Mącz; ebrietas Cn (148) : LudWieś A4; HistAl K; BielKom C; Lákonowye chcąc dzyatki fwoye od piyańtwa odstrałfyc/ [...] flugi á nyewolniki vpiłe y włokáne zwykli byli im przywodzić przed oczy/ dla tego áby [...] łtego piyańtwa fie wyárowály. GliczKsiąż D8; Groźi Pan pyłłnym y pijánym Ífráelitom/ przeto że y káplani vdáią fie ná pijańtwa Leop Is 28 arg; RejZwierz 35b; BielKron 219, 404; Facies rubida et plerumque ex vinolentia venter obesus, Twars rumiána á brzuch z piyańtwa otyły. Mącz 100a, 67b, 98d, 141b, 145d, 169a (12); A gdy pijańtwa inemu obrzydźić chcefz: day mu po trzy dni Sowie iáycá w pićiu. SienLek 57v, 57v marg, S[ss]4; bezecne pijańtwa/ do czegożeś ty to mnie przywiodło GórnDworz S7, Ff7; RejZwierz 46v, 60v, 62, Aaa4; pijańtwa ták iáwne iáko y pokátne/ wielu kroleřtwom á páńřtwom łzkodziło RejPosWstaw 44, 44 [3 r.]; CzechRozm 96; ModrzBaz 35v, 52, 52v, 82v [2 r.]; vřtáwicznym Piiáńřtwem zdrowie łtrácił KochOdpr C3v; SkarŻyw A5, 271 [2 r.]; Sálomon Mędrzec powiáda: Iż więcey ludźi od pijańtwa/ niź od mieczá ginie. WerGość 226, 204, 212 [4 r.], 213, 214 [2 r.], 224 (24); GórnRozm C, C2; Caros – Szum wełbie z pyianřtwa. Calep 167a, 828a; Aefchilus Philozof pijáńřtwa wyřtrzegáć fie iáko zarázy y powietrza rořkázował Phil 4; KochCz kt; piiáńřtwa iest rzecz łprořna, á nieprzyłřtoyna człowiekowi. KochPij C, C, Cv [2 r.], Cv źp, C3 [2 r.], C3v [2 r.]; LatHar 612; VotSzl E4; CzahTr L; obráca iáłmuźnę ná gnuřne pijańtwa KlonWor 53, 27; SzarzRyt D3v.*

*W połączeniach szeregowych (24): Nie wdaway fie w pijańtwa w nierządne miłóści/ Ani w złe towárzyřtwa chcefzli vřć trudnořci. BielKom C2v; GroicPorz n4; KromRozm I C3; nyeobyczáynóř zámýka włobyie inłfe wyłřępkí á łprořnořci/ yáko piyańřtwa/ zuchwáłřtwa/ kołřterřtwa/ friyerřtwa GliczKsiąż L8v; KrowObr 63v, 80, 227; BielKron 150, 437v; WujJudConf 189v; RejPosWstaw [21<sup>2</sup>] [2 r.], [41<sup>3</sup>]v; CzechRozm 113; żadną řię rzeczą vcźćiwą niebáwiá/ iedno tylko pijáńřtwem/ żebráctwem/ á táiemnym łupieřtwem. ModrzBaz 37, 37v; WerGość 267; Pijańřtwa/ Pychá/ Lákomřtwa/ á Włzeteczeńřtwa/ te cztery rzeczy w Polłcze/ řiła ludźi ná on řwiát polłály. GórnRozm F4; iżeřcie przelřłego czářu żywotá pełnili wolá Pogáńřká/ chodząc w niepowsięgáłřnořciách/ požáđliwóřciách/ opilřtwách/ bieřiádách/ piiáńřtwách/ y łprořnych báłwochwáłřtwách. WujNT 1.Petr 4/3, s. 151, Rom 13/13, Gal 5/21; SkarKaz 80a, 120b.*

*W charakterystycznych połączeniach: pijańtwa bezecne (3), gnuřne, jawne, marne, niepotrzebne, niezbedne, nikczemne, obrzydłe [komu] (2), plugawe, pokátne, przemierzłe, swarłiwe, szkarade, szkodliwe (2), ustawiczne, wielkie (2); pijańtwa mierzionoř, sprořnoř (4); pijańtwa hańbić, (o)brzydźić (3),*

*lekceważyć, pohamować, zagubić; pijaństwa patrzeć (patrzeć) (2), (u)chronić się (2), używać, wiarować się (2), wystrzegać się (3), zaniechać; od pijaństwa ginąć, hamować, odstraszyć, oszaleć, powściągać się, zgłupieć, poddać się pijaństwu; karać pijaństwo (o pijaństwo, za pijaństwo) (4); powstawać na pijaństwo; uda(wa)ć się na pijaństwo (w pijaństwo, do pijaństwa) (4); wd(aw)ać się w pijaństwo (2); pijaństwem (nie) bawić się (3), rozweselić serce, zdrowie stracić; iść za pijaństwem; w pijaństwie żyć; chodzić w pijaństwach.*

Wyrażenie: »zbytnie, nie(po)mierne pijaństwo« [szyk 4:3] (4:3): *BielKron* 114; *RejZwierc* A6v, 61; *KochFr* 57; pijaństwo zbytnie káżdemu człowiekowi rozum odeymowało *WerGość* 244; Ktoby mógł wyliczyć/ iáko wiele zwad/ iáko wiele mordérstwá/ y innych wiele hániebnych rzeczy fie dzieie/ prze to zbytnié/ á nie mierné pijánstwo? *KochPij* C2.

Szeregi: »biesiada, (i) pijaństwo« = *comessatio et ebrietas PolAnt* (2); *BibRadz Rom* 13/13; [Witold] vdał fię do vřtáwicznych biefiad y pijaństvá *StryjKron* 482. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»pijaństwo i łotrostwo« (1): [Komodus Cesarz] Pijaństvá y łotrořtwá bez miáry vżywał *PaprPan* Gg4v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»pijaństwo a opilstwo« (1): Iaycza iego [lelka] kthoby przez trzy dni z winem pił, Thedy mu pijańtvo y opilřtvo omierznie. *FalZioł* IV 26a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»obzarstwo (a. obzarłość, a. obżyranie), (a, abo, ani, i) pijaństwo; pijaństwo z obzarstwem« [szyk 13:5] (17:1): ořtrzegayczye fyą aby nyebyly obczyązony řercza uallę obzarřtwem a pyyanřthwem *PatKaz III* 273; *SeklWyzn* Fv, g2; Powściągaicie fię od obzarřtwa/ y pyaństvá *SeklKat* K2; Bacchanalia vivere, Rořpuřtnie w obzárřtwie y w piyaństwie żyć. *Mącz* 22c, 17d, 22c, 312b; *RejPosWstaw* 44, [110<sup>3</sup>]; Ieflizeř řam w iedzeniu y w pićiu řkromny/ á iáko pijánřtwu y obżyraníu [ebrietatibus et voracitatibus] drugich życzliwym być mozeřz? *ModrzBaz* 66v; *WerGość* 210, 267; *ArtKanc* 10v; *LatHar* 116, 117; *WujNT* Aaaaa4. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.]

»pijanica i pijaństwo« (1): v nářzych miřlych Chřeřcijan/ pijanicow y piańřtwá plugáwego wřzędzie dofyć *WerGość* 210.

»proźnowanie i pijaństwo« (1): Wiáruy fię proźnowánia/ y pianańřtwá *KlonWor* 44. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»scudzołozenie i pijaństwo« (1): Obraca rzecz řwá do káplánow/ á háńbi ich zcudzołozenia y piiánřthwo. *BibRadz Os* 4 arg. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»tak pijaństwo jako i skortacyja« (1): pod Ewánielią nie gárłem/ ále żywotá wiecznego vřácenim/ ták zá pijańtvo/ iáko y zá řkortácią/ kárác obiecáno. *CzechRozm* 96.

»trzeźwość jako i pijaństwo« (1): Ieřt thedy trzeźwość/ iáko y piyańtvo/ iedná cieleřna/ druga duřzna. *RejPosWstaw* [21<sup>2</sup>].

»pijaństwo, wszeteczeństwo« (1): Pierwey drugi niź do lat przydźie/ od pijańřtwá od wřzeteczeńřtwá da gárdło. *GórnRozm* L3. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pijaństwo a zbytek« (1): ku czemu wřzytkiému [ku pocziwej nauce i wszelkiej cnocie] pijánřtvo á zbytek nam drógę zámykáią. *KochPij* C3. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

W *przen* (1) : Nie robotne łotrořtvo/ tágáiąc małżeńřtwá/ Iák rzemieřłá iákiego pářrzy wřzeteczeńřtwá. [...] Hoynie żywie/ z pianańřtwá nigdy nie wyprzeźe. *KlonWor* 61.

2. *Stan odurzenia alkoholem; upicie się; ebrietas Leop, Mącz, Modrz; vinum Mącz; mustum, sechar PolAnt (33) : BierEz D4; FalZioł I 1d, ††3d, I 120d, IV 48a [2 r.];* ſtarzy Philozophi, [...] tak nauczali. Pirwzi prawi trunek ieft ku potrzebie, wtory ku lekarſtwu, trzeci ku rozkoſzy/ czwarti ku wefelu/ piąty ku pianſtwu/ ſzoſty ku błazenſtwu/ ſiodmy ku oſzaleniu *GlabGad Gv, I3; żadnego pijańſtwá niemáſz tákiego/ ktore by zupełnie od złego vczynku omáwiác álbo wolnego czynić miáło GroicPorz mm, mm [3 r.];* Ale ci thez dla winá nie wiedzieli/ á dla pijańſtwá obłądzili: kápłan y prorok nie vmieli nic dla pijańſthwá *Leop Is 28/7; Vno abstinere, Piyańſtwá lie od winá wyſtrzegác. Mącz 446d, 339a, 383d, 502a; SienLek 57v; BielSpr 43; RejPosWstaw [143<sup>3</sup>]v; SZyderzem czyni wino/ (á) zátrownym pijańſtwo *BudBib Prov 20/1; ModrzBaz 82v; Biádá wam co iefteſcie mocnymi ná pićie winá/ á męzowie duzy ku miefzaniu pijańſtwá [Vulg Is 5/22] WerGoſc 213; Zátym ſkowronek przyſzedł z piáńſtwá do ſiebie CzahTr L.**

*W połączeniu szeregowym (1):* Złe męzobóyſtwo/ które pochodzi od ludzi/ [...] którzy z zuchwáſtwá á pijańſtwá z vporu/ zábijáya/ dla ſwéy iákiéy krzywdy/ którey právem dóydz mogli *BiałKat 56.*

*W porównaniach (2) WerGoſc 243; Więc nie od rzeczy mowi Publius, rownájąc Piiáńſtwo z niebytnością. KlonWor 70.*

*W charakterystycznych połączeniach: pijańſtwo nierządne, potwarliwe; pijańſtwa bronić (3), ustrzec się, wystrzegać się; dla pijańſtwa nie umieć nic, obłądzić; od pijańſtwa zaćmiony, zasnąć, pijańſtwo oddalać, odpędzać, wyganiać; z pijańſtwa przyſć do siebie, rozwiązować; błędzić w pijańſtwie.*

*Szeregi: »obzarstwo i pijańſtwo« (1):* Iedzą tám y piią nie do ſytoſci/ ále do obzárſtwá y pijáńſtwá [*ad voracitatem et ebrietatem*]. *ModrzBaz 54.*

»wino, (a) pijańſtwo« = *vinum et ebrietas Vulg (4): Leop Is 28/7; Przezoż y Prorok powieda: Iż pſotá/ wino/ á pijańſtwo/ ludziom ſerce y rozum odeymuie. WerGoſc 243, 244; SkarKazSej 660b.*

*Synonimy: 1. opilstwo, opojstwo; 2. nietrzeźwość, opilstwo.*

*Cf PIJATYKA*